

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani vsak teden dvakrat, namreč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiweis.**

Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., scer 3 fl., za pol leta 2 fl. po pošti, scer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI.

V saboto 30. julia 1853.

List 61.

Kako naj si umni kmetovavec po vsih potih svojega gospodarstva gnoj množí.

Po dr. Stöckhardt-u.

(Dalje in konec.)

Od še nekterih gnojnih stvari.

Voda, v kateri se je perilo pralo, in mjlilnica (žajfnica) nima scer gnojnih reči v sebi, vendar je vredna, da se na gnojni kup vliva, ker ima nekoliko lugastih in kuhinske soli, zraven pa nesnage, potú, prahú itd. Veliko močnejši je voda, v kateri v fabrikah sukno in volno perejo, zlasti tista, kateri je scavnica primešana in se za prvo pranje volne potrebuje. Tudi lug, v katerem se predivo ali platno za belitev pripravljajo, ima precej gnojnih stvari v sebi.

Pomije in drugi ostanjki v kuhinjah bi bili tudi za gnoj kaj dobri, ako bi se ne porabili za pičo živine.

Kisla voda v oljarijah (Sauerwasser der Oelraffinerien), ktera ostane po čiši sirovega olja z žvepleno kislino, je dobra za gnoj, da zaderžuje amoniak, ki scer rad zbeži, kakor smo že večkrat rekli; z laporom ali kakošno drugo apneno stvarjo napravljajo mavec ali gips po meri žepne kisline.

Slana voda ali spodnji lug svečarjev. Kadar svečar mjilo (žajfo) kuha, prideva na zadnje toliko kuhinske soli, da postane še pričijoča voda močno slana, v kateri ne more mjilo več razstopljeno ostati, kadar se hladi, plava tedaj mjilo zgorej, spodaj pa se vsede slana voda ali spodnji lug, ki ima veliko kuhinske in lugaste soli v sebi. Ako se zmeša s 3 ali 4 deli vode, je ta slanica kaj dobra za kupe mešanega gnoja (kompost).

Ker smo pregledali v pričijočem nauku vse stvari, ktere gospodarji in gospodinje dostikrat zametujejo, čeravno so dober gnoj, in jim pokazali, da bi ne smeli nobene smeti zametovati, ker vsaka je dober gnoj ali naravnost ali po tem, ko se je na gnojnem kupu podelala, hočemo še nekoliko omeniti

Od mešanega gnoja.

Kaj je namen tacih kupov, na ktere se soderga vsake baže za gnoj spravlja?

Namen je dvojni.

Pervo so taki kupi (komposti) za kmetovca gnojna hranilnica ali šparovka (Düngerspar-kasse), v ktero vse, tudi naj manj porajtane smeti, ktere se scer pogubijo, spravlja in nabera. Bolj ko je gospodar sam priden, in bolj ko svoje posle naganja, da vsako smet poberejo, poprej se bojo vinarji, ki se shranjujejo na tak kup, narasli v kapital, ki je potem veliko tolarjev

vreden, in koliko čedniši bo v njegovi hiši, okoli hiše in na dvoru.

Drugi namen tacih gnojnih kupov je, da se sirove in nepodelane stvari v rodovitni gnoj prekuhajo, da ga rastljine povžiti zamorejo, kadar se na njivo ali senošet dene. Kakor želodec nabrane jedila prekuhuje in prebavlja, da potem iz jedil napravljeni sok serkalne žilice lahko popijejo, tako se podelajo tudi na takem kupu marsiktere stvari v kratkem času v rodovitni gnoj, ki bi brez tega veliko let za nobeno rabo ne bile.

Da pa začne mešanica na takem kupu vreti in gnjiti, z eno besedo: podelovati se, je treba tacih stvari, ki to vrenje spodbadajo in naganjajo; te so: scavnica, gnojnica, kri, lugaste in slane vode, apno, pepel itd.

Da mešanica vre, potrebuje razun primerne mokrote tudi primerne gorkote in zraka.

Dobro je, take kupe prve mesce, vselej po tem, ko so z gnojnico ali slano vodo itd. pomočeni bili, terdno potlačiti, ker se le tako kup poprej zgreje, kakor pa če je rahlo deržan.

Če je kup, ktereга od časa do časa preiskovati imamo, znotraj tako vroč, da v njem roka sterpeti ne more, se mora presilna vročina potolažiti s tem, da se kup pomoči.

Se je pa na gnojnem kupu že vse zdrobilo in razpadlo, je treba kup večkrat premetati in ga ne preterdo potlačiti.

Poslednjič moramo še to omeniti, da vsaka stvar raji in pred gnjije, če je razdrobljena. Kopito, rog, cela kost, poleno itd. zna deset in deset let na kupu, v zemlji ali na zemlji ležati, preden se bo zdrobilo dalo; so bile pa te reči razsekane, spahane ali raztolčene, bojo kmalo razpadle. Naj se tedaj kmetovavcu to delo ne toži; svest si zna biti, da bode veliko prej si tako gnoja napravil.

Nova cesarska postava, ktera zadeva služnosti ali servitute v gojzdi in na družih zemljiših.

(Dalje.)

Drugi razdelk.

Posebne odločbe.

A. Kako služne pravice (servitute) uravnati (regulirati).

Od stelje in družih gojzdnih pridelkov.

§. 20. Pri uravnavi služnih pravic zastran stelje kakoršne bodi sorte in družih gojzdnih pravic se mora natanjko odločiti: ktere sorte so

te reči, do katerih ima kdo pravico, in koliko mu jih na leto gré, na katerem mestu in o katerem času jih ima dobivati.

§. 21. Če pa na služnem zemljišu ni toliko pridelka, da bi zamogli vsi vživavci iz njega toliko dobivati, kolikor bi jim po storjeni rajtingi šlo, morajo oni terpeti, ako se posestnik služnega zemljiša in pa vživavci kako drugač med sabo ne zastopijo, da se jim po primeri začasno ali za vselej nekoliko vžitka uterga; le pri tistih odrajtvilih se ne sme nič utergati, pri katerih se je izkazalo, da ima vživavec kakošno pravico, to odrajtvalo pred drugimi terjati. Če kdo terja povračilo škode o tem, da se mu je vžitek utergal, se ima to na poti pravde izdelati.

§. 22. Pri uravnavi teh pravic se mora pa tudi to natanjko odločiti, kar mora vživavec posestniku služnega zemljiša za ti vžitek nasproti dajati ali storiti, ako ni to že po predpisih, ki so zapopadeni v postavi za odvezo zemljiš, določeno.

Te nasprotno odrajtvala ali dolžnosti se morajo kakor stanovitven leten dohodek prerajtati po ravno tistih vodilih, po katerih je bil vžitek določen, in zamorejo obstati ali v dnarjih ali pa v blagu ali pridelkih.

Kjer se za vživanje tacih pravic kakšni pridelki odrajtujejo, sme posestnik služnega zemljiša tirjati (ako mu kakošne posebne pogodbe ali kontrakti tega ne branijo), da se porajtajo v dnar po srednji ceni, ktero so odrajtovani pridelki v tistem kraju od leta 1836 do konca leta 1845 imeli.

Kjer je pa vživavec za svoj vžitek na tujem gruntu dolžan gospodarju tega grunta delati, se mora to delo vselej preobrniti v letno odrajtvalo v dnarjih in sicer po srednji rajtingi plačila (lona), ktero je v tistem kraju od leta 1836 do konca leta 1845 navadno bilo.

Če posestnik služnega zemljiša terja, se nasprotno odrajtvalo mora od prerajtanega vžitka odbiti. Po tem se pravica vžitka uravna, nasprotno odrajtvalo pa za naprej neha.

§. 23. Če tistikrat, kadar se kaka služna pravica uravnjuje, še ni vse v takem stanu, kakor je v §. 5. pod čerkama *a* in *b* predpisano, da bi se ona zamogla popolnoma ali deloma odkupiti, če je pa vendar izkazano ali se saj po pravic upati sme, da se bo to zgodilo po preteku nekega časa, ali kadar bi se drugačno kmetovanje napravilo, se mora v ti uravnavi tudi ustanoviti čas: kdaj, in pa okolišine: v katerih sme vživavec ali pa posestnik služnega zemljiša odkupljenje in koliko tega terjati. Ob enem je pa pri ti uravnavi, če je treba tudi vse na tanjko določiti, kako se bo ta prestop v odkupljenje napravljaj. (Dalje sledi.)

Kakšna je sorodnost Slavenov z Indianci.

Rastkožil Davorin Terstenjak.

Iz rokopisa: »Kdo so bili Noričani in Panonci, Kelti ali Slovenci?«
(Dalje.)

Kar je zgodovinarje v dogodivščini Slavjanov zmiraj motilo, je nad vsem bilo to, da so povsod imena Slav iskali. Neskončno veliko vindiških plemo ni nikdar občinskega imena imelo, temoč se locilo in imenovalo po bogovih ¹⁾, ktere so posebno častili; zakaj to je

¹⁾ Tako najdemo Bodnice pomenčane Obotrite po »Bhadrikali«, Dervane po »Dhermi-turu-biku«, zato slovenska beseda »termast«, »terbavec«, stierköpfig, halststarrig; krovice po kravi »Bhavanini«; Kašubi severnoslavenski rod po »Kašjubi« (Kasyapa), Lingones po »Lingamu«, simbolu Živata pod podobo moškega spola (sub specie phali

tudi bila vlastovitost starih Slovanov, kakor njihovih dedov Indov, da so se v verske stranke (sekte) razdeljevali. Tudi po kastah so se razločevali, iz ktere je eden ali drugi rod nastal. Zna biti, da se je ktera betva na severu velela Slaveni; občinsko to ime nikdar ni bilo. Učeni Šafarik misli v Ptolomejovih »Svobenh« najti ime Slaveni. Zna biti. Kollar izpeljuje ime Slav od boginje Suahe, to je, boginje ognja, luči. Tudi to terdenje ni prazno. Gerški, latinski in nemški pisatelji starejše dōbe nas imenujejo Vinde in Ante; tudi ti imeni ste gotovo domači, ne pa ptuji, kakor so nekteri mislili, ker lastna imena Vindus, Vindillus, Vindilla, Antillius, Antumar (Slavomir), Antia, pogerčeno Enea, se pogostoma na rimskih kamnih najdejo ¹⁾.

Že smo rekli, da je vindiško pleme nar mlajši iz Indie se preselilo; to poterduje vera, to poterduje jezik slavenski, kteri in sicer slovensko narečje naj več sanskritskih korenin in besed je obderžal. Pa to tudi priča ednakost šeg in običajev slavenskega naroda z indijskim današnje dōbe, kterega večidel otesana (civilizirana) okrutnost angleška tlač in mu mozeg, kakor pijavčica krí bolnemu, izsisava. To ednakost je dokazal slavni Kollar v svoji knjigi »Slava Bohinja« od strani 156—206. Mali primerjajoči slovník sanskritskih in slavenskih besed imamo od našega slavnega rojaka generalkonzula Mihanovića. Tudi v delih preučenegega dr. Miklošiča, v Boppovih in Eichhoffovih slovníških spisih se ozira na slavenski, posebno ruski jezik; škoda! da ta dva velika orientalista nista si prizadevala slovenskega se naučiti, v katerem je ta indiška sorodnost še naj lepše viditi.

Škoda tudi, da še dozdej ni noben slavenski jezikovin narodoslovec potoval v Indio, gotovo bi se v raznih živečih indijskih jezicih, kterega našel, iz kterega slavenski glasovi razumljivo zvonijo. To bi nar lože storili ruski spisovatelji, kteri imajo velike pomočke; mi ubogi Slovenci, kteri svojo slovstvo pri mescu pečemo, kaj takšnega ne moremo storiti.

Na koncu svojega članka še hočem drugo stran našega indiškega pokolenja primeriti, ktere, kolikor mi je znano, dozdej ni še noben preiskovavec v ozir vzel, in sicer topografsko a):

1. Rodovi.

Indiški rodi: *)	Slavski rodi: **)
Bessingyte	Besunčani.
Doani	Donjani, stanovniki kraj Dona.
Sindi	Sindoni, nad izvirom Visle.
Cudute (Kovdovta)	Kučani.
Marundæ	Marehari.
Masoli	Masovci.
Soretæ, Serres	Serretes v Panonii. (Plin).
Sorigoi	Sorigotur, mesto v veliki Moravii.
Karei	Karni.
Sogdi	Sotaki.
Svasteni	Svanetes, v Noriku. (Ptolom).
Prasii	Presiani, Braslavci.

fascini); Narečane po »Narajani« (Višnu), zato ime reke Naretve, potaličane »Nerenta«, Spori Svori (Jornandes) po »Zvor zodiacus Surja«; Latovičani po »Lati« (Lotos) simb. Bhavaninim.

¹⁾ Muhar Gesch. d. Steierm. I. stran 443, 442, 416, Valvasor v napisih verhniskih itd., Muhar I. 366.

²⁾ Vsakdo vé, da so gerški in rimski pisatelji, kteri so nam imena narodov stare Indie zapisali, jih v obliki popačili, ali korenike so vendar ostale indiške. Tudi so tukaj, kakor Indi imena prestavljali, kterih pomen so razumeli, to se vidi iz imena predgorja, ktero Plini imenuje Avium, Strabon pa *Ὀρειῶν ἄκρον*, glej Forbiger stran 148.

³⁾ Forbiger »Handbuch der alten Geographie«, Leipzig 1851, stran 141—150, Bohlen »das alte Indien«, Lassen »Indische Alterthumskunde«, Ritters »Erdkunde«.

⁴⁾ Šafarik »Slovenske Starožitnosti«.